

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

СИЛАБУС

**навчального курсу «Потенціал і розвиток підприємства»
спеціальність 051 «Економіка»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

викладач

Поцелуйко І.В. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри економіки та
соціальних дисциплін

Протокол № __ від «__» _____ 2021 р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 16 годин лекцій, 10
годин семінарських занять, 20 годин практичних
занять та 44 години самостійна робота.

Чернігів – 2021

Анотація курсу

Під час вивчення дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» студенти отримують знання та навички, зокрема щодо застосування понятійного апарату, методології і прикладного інструментарію у формуванні та використанні потенціалу підприємства і його структурних елементів; оцінювання вартість нерухомого майна, машин і устаткування, нематеріальних активів, трудового потенціалу за допомогою методів витратного, дохідного та порівняльного підходів; впровадження прогресивних інструментів та засобів у забезпеченні розвитку підприємства на основі раціонального структурно-збалансованого управління ресурсним потенціалом.

Мета курсу

Метою навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» є надання знань про закономірності, принципи й особливості формування, розвитку, забезпечення конкурентоспроможності потенціалу підприємства як збалансованого інтегрального утворення.

Організація навчання Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Сутність та структура потенціалу підприємства	8	2	2	-	4
2	Формування потенціалу підприємства	10	2	2	2	4
3	Потенціал конкурентоспроможності підприємства	12	2	2	2	6
4	Оцінка вартості будівель і споруд	10	2	-	4	4
5	Оцінка вартості машин і обладнання	14	2	2	4	6
6	Оцінка вартості нематеріальних активів	10	2		2	6
7	Оцінка потенціалу трудових ресурсів підприємства	16	2	2	4	8
8	Оцінювання вартості бізнесу	10	2	-	2	6
Всього годин за курсом		90	16	10	20	44

Завдання до семінарів, практичних занять та самостійна робота

ТЕМА 1. Сутність та структура потенціалу підприємства

Питання до семінарського заняття:

- 1 Сутнісно-змістовна еволюція терміну «потенціал».
2. Загальна характеристика і структура потенціалу підприємства (ПП).
3. Графоаналітична модель оцінки ПП.

Ситуаційні задачі та вправи до практичного заняття:

1. Переклад терміна «потенціал» з латинської мови означає:

- а) резерви;
 - б) наявні можливості;
 - в) приховані можливості;
 - г) запаси.
2. Термін «економічний потенціал» уперше було запропоновано?
- а) Вейцом В.;
 - б) Абалкіним Л.І.;
 - в) Струмлінім С.Г.;
 - г) Архангельським В.М.
3. Скільки існує характерних рис потенціалу підприємства?
- а) 2;
 - б) 4;
 - в) 6;
 - г) 8.
4. Рівень і результати реалізації потенціалу підприємства визначаються:
- а) реальними виробничими можливостями підприємства;
 - б) наявними ресурсами і резервами;
 - в) навичками різних категорій персоналу;
 - г) формою підприємництва й адекватною до неї організаційною структурою підприємства;
 - е) всі відповіді вірні.
5. До об'єктних складових потенціалу підприємства належать:
- а) інноваційний, виробничий, науково-технічний, маркетинговий
 - б) інноваційний, виробничий, фінансовий, потенціал відтворення
 - в) фінансовий, потенціал відтворення, управлінський, виробничий
6. До суб'єктних складових потенціалу підприємства належать:
- а) науково-технічний, управлінський, потенціал організаційної структури управління, маркетинговий
 - б) науково-технічний, управлінський, маркетинговий, інноваційний
 - в) управлінський, потенціал організаційної структури управління, маркетинговий, потенціал відтворення
7. Які складові потенціалу підприємства не можна однозначно віднести до суб'єктних чи об'єктних складових?
- а) трудовий, інфраструктурний та інформаційний потенціали;
 - б) логістичний, інфраструктурний та інформаційний потенціали;
 - в) трудовий, інфраструктурний та інвестиційний потенціали.
8. Логістичний потенціал є структурним елементом...
- а) трудового потенціалу;
 - б) маркетингового потенціалу;
 - в) виробничого потенціалу;
 - г) потенціалу ОСУ.
9. Персоніфікована робоча сила, яка розглядається в сукупності своїх якісних характеристик – це ...
- а) трудовий потенціал;
 - б) управлінський потенціал;
 - в) логістичний потенціал;
 - г) потенціал технологічного персоналу.
10. Які структурні компоненти має трудовий потенціал?
- а) управлінський та виробничий потенціали;
 - б) управлінський потенціал та потенціал технологічного персоналу;

- в) потенціал технологічного персоналу та виробничий потенціал.
11. Які структурні компоненти має потенціал відтворення?
- а) інформаційний та інноваційний потенціали
 - б) інноваційний та інвестиційний потенціали
 - в) інвестиційний та науково-технічний потенціали
12. Наявні і приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції – це ...
- а) інноваційний потенціал;
 - б) управлінський потенціал;
 - в) інвестиційний потенціал;
 - г) трудовий потенціал;
 - д) виробничий потенціал;
 - е) потенціал технологічного персоналу.
13. Які з перелічених методів є графоаналітичними?
- а) індексний метод;
 - б) метод зваженого показника;
 - в) «Квадрат потенціалу» ;
 - г) SWOT- аналіз.
14. Ідеалістична графічна модель потенціалу підприємства має форму ...
- а) квадрата;
 - б) сфери;
 - в) ромба;
 - г) кола.
15. Які вектори, що створюють квадрат потенціалу за однойменним графоаналітичним методом, виступають передумовою його подальшого розвитку?
- а) виробництво, розподіл та збут продукції;
 - б) маркетинг;
 - в) організаційна структура та менеджмент;
 - г) фінанси.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

1. Просторова характеристика потенціалу підприємства.
2. Промисловість – реальний сектор економіки України.
3. Потенціал промислового підприємства в Україні.
4. Структура продукції в машинобудуванні України.
5. Впровадження інновацій на промислових підприємствах України.
6. Відновлення потенціалу промислового виробництва.
7. Класифікація видів потенціалу підприємства.
8. Трудовий, інфраструктурний та інформаційний потенціал підприємства.
9. Алгоритм графоаналітичної моделі комплексної оцінки потенціалу підприємства «Квадрат потенціалу».
10. Інформаційна база оцінки потенціалу підприємства.
11. Економічні показники в алгоритмі «Квадрат потенціалу».

Література: 1, 2, 3, 4, 7.

ТЕМА 2. Формування потенціалу підприємства

Питання до семінарського заняття:

1. Методичні та організаційно-економічні засади формування ПП.
2. Особливості формування виробничого ПП.
3. Модель формування ПП.

4. Методика вартісної оцінки розміру елементів потенціалу підприємства при його формуванні.
5. Закон синергії.

Ситуаційні задачі та вправи до практичного заняття:

Вправа 1. За даними проведіть розрахунок необхідних коштів для формування фондового та оборотного потенціалів оператора зв'язку:

- 1 Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн. 19215052
- 2 Нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень 0,15
- 3 Нормовані оборотні засоби, тис. грн. 346372
- 4 Коефіцієнт витягу продукції із оборотних засобів 0,81.

Вправа 2 За даними табл. 2.2 проведіть розрахунок необхідних коштів для формування потенціалу технологічного персоналу оператора зв'язку:

1 Нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень	0,15	0,15
2 Середньоспискова чисельність виробничого персоналу, ос.	96648	88433
3 Продуктивність праці на 1-го працівника, млн. грн/1 ос.	0,082	0,092
4 Фондоозброєність у розрахунку на 1-го працівника, млн. грн/1 ос.	0,191	0,217.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

- 1 Сутність і основні елементи принципу «чорного ящика».
- 2 Система видів потенціалу підприємства.
- 3 Оптимізація структури потенціалу підприємства.
- 4 Концептуальна модель оптимізації потенціалу підприємства
- 5 Особливості формування ПП в галузях.
- 6 Ресурсна сегментація потенціалу вітчизняних підприємств.
- 7 Фактори та передумови формування ПП.
- 8 Структурна модель формування ПП.
- 9 Структура виробничого потенціалу.

Література: 1, 2, 3, 4, 7.

ТЕМА 3. Потенціал конкурентоспроможності підприємства

Питання до семінарського заняття:

1. Сутнісне трактування конкурентоспроможності ПП
2. Класифікація рівнів конкурентоспроможності ПП.
3. Методи оцінки конкурентоспроможності ПП.

Ситуаційні задачі або вправи до практичного заняття:

Вихідна інформація про виробничу, комерційну та фінансову діяльність підприємств-виробників пакувальних матеріалів та результати опитування групи експертів стосовно впливу основних аспектів управління підприємствами на рівень їхньої конкурентоспроможності такі:

	"Схід"	"Ера"	"Технопарк"
1 Рівень завантаження обладнання	75	80	95
2 Частка недовиробленої продукції через простої виробництва	8	0	10
3 Частка довгострокових угод на виробництво продукції	25	50	55
4 Коефіцієнт оновлення асортименту	10	20	10
5 Частка продукції, що не має сталого попиту	30	20	25
6 Рівень продуктивності праці порівняно з галузевим	90	110	105
7 Рівень плинності кадрів 15 20 5			
8 Достатність виробничих запасів для безперервного виробничого процесу	80	95	75
9 Рентабельність власного капіталу	25	20	18

Маркетинг і комерційна діяльність 0,2

Виробничий менеджмент 0,3

Кадровий менеджмент 0,25

Управління закупівлями 0,1

Фінансовий менеджмент 0,15

На основі наведеної інформації:

1) оцініть рівень конкурентоспроможності підприємств-виробників пакувальних матеріалів з урахуванням важливості впливу аспектів управління;

2) для кожного підприємства визначте головні недоліки діяльності, які негативно впливають на рівень його конкурентоспроможності та запропонувати практичні заходи, спрямовані на усунення виявлених недоліків.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

1 Основні риси конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

2. Особливості конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

3. Сутність конкурентних стратегій розвитку підприємства в ринкових умовах.

4. Фактори конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства в Україні.

6. Міжнародна конкурентоспроможність світових лідерів.

7. Оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

8. Методи оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

9. Оцінка конкурентоспроможності потенціалу за економічними стандартами.

Практична частина

1. Конкурентоспроможність потенціалу – це ...

2. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства вважається:

а) іманентною якістю підприємства;

б) комплексним поняттям, оскільки передбачає врахування взаємодії всіх його складових;

в) комплексною порівняльною характеристикою, яка відображає рівень переважання сукупності показників оцінювання можливостей підприємства, що визначають його успіх на певному ринку за певний проміжок часу стосовно сукупності аналогічних показників підприємств-конкурентів;

г) продуктивністю використання залучених до процесу виробництва ресурсів.

3. Залежно від глобалізації цілей дослідження виділяють такі рівні конкурентоспроможності потенціалу підприємства:

а) абсолютний рівень;

б) пороговий рівень;

в) національний стандарт;

г) відносний рівень;

д) галузеве лідерство.

4. Згідно з іншим поглядом виділяють таку кількість рівнів конкурентоспроможності потенціалу підприємства:

а) 5;

б) 4;

в) 10;

г) 6.

5. Існують такі типи стратегій підприємства: ...

6. Стратегія загального управління належить до:

а) загальних стратегій;

б) конкурентних стратегій;

- в) функціональних стратегій;
- г) ресурсних стратегій.

. Укажіть порядок етапів проведення SWOT-аналізу:

- а) формування (уточнення) стратегії для кожної СЗГ;
- б) аналіз критичних внутрішніх і зовнішніх факторів;
- в) оцінка зовнішніх факторів і ймовірності їх впливу;
- г) оцінка внутрішніх факторів і ймовірності їх впливу;
- д) розробка рекомендацій, що підсилюють переваги і пом'якшують недоліки по кожному з внутрішніх факторів;
- е) визначення конкурентних переваг (недоліків);
- є) прогнозування тенденцій змін по кожному із зовнішніх факторів;
- ж) визначення бажаного і реального стану підприємства.

8. Об'єднання різних підприємств на приблизно рівних умовах у межах однієї організації як один із шляхів реалізації стратегії зростання називається ...

9. Визначити відповідність між видами матриць та показниками, які застосовуються:

- 1) матриця БКГ;
 - 2) матриця Мак-Кінзі;
 - 3) матриця життєвих циклів.
- а) темпи зростання ємності ринку;
 - б) "привабливість" ринку;
 - в) конкурентна позиція підприємства;
 - г) відносна частка ринку;
 - д) етапи життєвих циклів.

Література: 1, 2, 3, 4, 7.

ТЕМА 4. Оцінка вартості будівель і споруд

Питання до семінарського заняття:

- 1. Методичні основи оцінки вартості земельних ділянок, будівель і споруд.
- 2. Оцінка вартості об'єктів нерухомості.
- 3. Основні методи оцінки вартості об'єктів нерухомості.

Ситуаційні задачі або вправи до практичного заняття:

Вправа 1. Розрахувати вартість виробничих приміщень оператора зв'язку у складі цілісного земельно-майнового комплексу, якщо відомо:

- об'єкти виробничого призначення складають 76 % загального об'єму об'єкта оцінки, у т.ч.: виробничі приміщення – 53 %; інші приміщення виробничого призначення – 47 %;
- об'єкти невиробничого призначення складають 24 % загального об'єму об'єкта оцінки;
- середня вартість 1 м² виробничих приміщень складає 1495,4 грн.;
- коефіцієнт обліку відмінностей об'єкта оцінки від аналога – 0,463;
- коефіцієнт відмінностей у рівнях зносу об'єктів нерухомості – 0,621.

Вправа 2. Ткацька фабрика працює в дві зміни (пзм=2 зм/добу), а кількість ткацьких верстатів, встановлених на початок року, твх=500 од.

Із першого квітня року, що розглядається, було встановлено (введено) твв =60 верстатів, а з 1 липня – виведено тввив =50 верстатів того самого найменування.

Кількість робочих днів за рік – пр=260 днів, плановий відсоток регламентованих перерв, годинна (паспортна) продуктивність одного верстата –м тканини за годину. Валовий обсяг випуску продукції за рік становить Впр = 7500 тис. м.

Визначити середню виробничу потужність фабрики з випуску тканини за рік і середній коефіцієнт використання цієї потужності.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

- 1 Інформаційне забезпечення оцінки вартості об'єкта оцінки на основі витратного підходу.
2. Сутність доходного підходу до оцінки вартості об'єкта оцінки.
3. Методи доходного підходу до оцінки вартості об'єкта оцінки.
4. Сутність ставки дисконту.
5. Сутність порівняльного підходу до оцінки вартості об'єкта оцінки.
6. Методи порівняльного підходу до оцінки вартості об'єкта оцінки.
7. Оцінка об'єкта на основі одиниці порівняння.
8. Методи оцінки об'єкта з урахуванням поправок.
9. Оцінка об'єкта за допомогою кореляційного-регресійного аналізу.
10. Показники вартісної оцінки потенціалу підприємства.

Практична частина

1. Виробничий потенціал підприємства – це ...
2. До складу виробничого потенціалу входять:
 - а) потенціал землі і природно-кліматичні умови;
 - б) потенціал основних засобів;
 - в) потенціал зворотних засобів;
 - г) потенціал нематеріальних активів;
 - д) потенціал технологічного персоналу.
3. Потенціал як вхідна умова виробничої діяльності містить:
 - а) природний потенціал;
 - б) інфраструктурний потенціал;
 - в) потенціал відтворення;
 - г) потенціал праці.
4. Оберіть правильну комбінацію тверджень та зв'язок між ними.
Виробничий потенціал необхідно сприймати як сукупність ресурсів, що функціонують і здатні виробляти певний обсяг продукції, тому що потенціал є поліструктурною системою.
Варіанти Твердження 1 Твердження 2 Зв'язок
 - а) правильне правильне правильний
 - б) правильне правильне неправильний
 - в) неправильне правильне правильний
 - г) правильне неправильне неправильний
 - д) неправильне неправильне правильний
 - е) правильне неправильне правильний
 - є) неправильне правильне неправильний
 - ж) неправильне неправильне неправильний
5. До виробничих засобів потенціалу належать:
 - а) трудовий потенціал;
 - б) логістичний потенціал;
 - в) потенціал оборотних активів.
6. Виробнича потужність підприємства – це:
 - а) випуск продукції, що відповідає місткості ринку;
 - б) максимально можливий випуск продукції;
 - в) фактичний випуск продукції;
 - г) випуск продукції згідно з угодами про постачання.
7. Основний виробничий процес – це ...
8. Визначте, як змінилась норма виробітку, якщо норма часу на виробництво продукції зменшилась на 20 %:
 - а) збільшилась на 20 %;
 - б) зменшилась на 20 %;

- в) збільшилась на 25 %;
- г) збільшилась на 30 %;
- д) зменшилась на 30 %.

Література: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11.

ТЕМА 5. Оцінка вартості машин і обладнання

Питання до семінарського заняття:

1. Цілі і особливості оцінки машин і обладнання.
2. Знос та його види
3. Вплив зносу на вартість машин і обладнання.
4. Методичні особливості оцінки машин і обладнання.

Ситуаційні задачі або вправи до практичного заняття:

Задача 1. Об'єкт оцінки має повну вартість заміщення 100 тис. грн. Величина фізичного зносу об'єкта досягає 40 %, технологічне старіння складає 15 %, функціональне старіння – 10 %, економічне старіння – 12 %. Визначити оціночну вартість об'єкта.

Задача 2. Об'єкт оцінки має повну вартість заміщення 560 тис. грн. Величина фізичного зносу об'єкта досягає 62 %, технологічне старіння складає 18 %, функціональне старіння – 10 %, економічне старіння – 10 %. Необхідно визначити оціночну вартість об'єкта.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

- 1 Процес ідентифікації машин та обладнання в оціночній практиці.
2. Метод розрахунку за ціною однорідного об'єкта.
3. Метод індексів та аналізу.
4. Метод поелементного розрахунку витрат.
5. Метод визначення собівартості за нормативами.
6. Метод угруповань.
7. Метод прямого порівняння.
8. Метод статистичного моделювання.
9. Метод розрахунку за питомими ціновими показниками.
10. Метод проценту відновленої вартості.
11. Метод дисконтування чистих доходів і прямої капіталізації доходів.
12. Метод рівновеликого аналога.

Практична частина

1. За належністю до основних засобів машини та обладнання групують таким чином:
 - а) віднесені до виробничих фондів;
 - б) віднесені до непромислових фондів;
 - в) віднесені до невиробничих основних фондів.
2. За роллю у виробничому процесі машини та обладнання групують таким чином:
 - а) обладнання, що зайняте на побічних та обслуговуючих роботах;
 - б) обладнання для виготовлення продукції (надання послуг);
 - в) допоміжне обладнання;
 - г) основне технологічне обладнання;
 - д) основне ремонтне обладнання.
3. Матеріальний знос машин та обладнання – це ...
4. Визначення вартості машин та обладнання методом ринкових порівнянь здійснюється в наступній послідовності:
 - а) виявлення аналогів і визначення ступеня їх подібності з об'єктом оцінки;
 - б) аналіз ринку та збір цінової інформації;
 - в) розрахунок підсумкової ринкової вартості об'єкта оцінки;
 - г) внесення поправок до цін аналогів.

- 1) ___ ; 2) ___ ; 3) ___ ; 4) ___ .
5. Техніко-економічне старіння машин та обладнання є ...
6. Іноземні фахівці в галузі оцінки майна виділяють техніко-економічне старіння та пов'язане з ним знецінення на такі види:
- фізичне;
 - технологічне;
 - моральне;
 - функціональне;
 - економічне (зовнішнє).
7. Визначте відповідність між поняттями і визначеннями:
- функціональне старіння майна;
 - економічне старіння майна.
- знецінення об'єкта, зумовлене впливом зовнішніх факторів (змінюючи ринкової рівноваги попиту та пропонування, запровадженням законодавчих обмежень на використання певного виду устаткування через невідповідність екологічним чи ергономічним критеріям, погіршенням якості сировини);
 - знецінення об'єкта в результаті невідповідності його параметрів і характеристик сучасному техніко-економічному рівню, що забезпечує достатню потужність, точність, надійність, енергоємність, екологічність та інші споживчі властивості.
8. Установіть відповідність між поняттями та їхніми визначеннями:
- строк служби а) кількість років, що проминули від дати створення об'єкта (чи напрацювання)
 - залишковий термін служби б) проміжок часу між датою встановлення до дати виведення з експлуатації об'єкта (чи повністю відпрацьовано ресурс об'єкта)
 - хронологічний вік в) прогнозована кількість років до виведення об'єкта з експлуатації (чи залишковий ресурс можливого напрацювання)
9. Найпоширенішими непрямими методами визначення фізичного зносу об'єкта є такі:
- метод "ефективного віку";
 - метод зниження споживчих властивостей;
 - метод експертизи стану;
 - метод зниження доходності;
 - метод капіталізації доходу.
10. Доходний підхід оцінювання ринкової вартості машин і обладнання реалізується в методах:
- прямої капіталізації доходів;
 - дисконтованих доходів;
 - прямого порівняння;
 - рівновеликого аналога.
- Література:** 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11.

ТЕМА 6. Оцінка вартості нематеріальних активів

Питання до семінарського заняття:

- Теоретичні аспекти аналізу нематеріальних активів (НМА) підприємства.
- Роль, значення, характер участі НМА у господарській діяльності.
- Методологія оцінки НМА підприємства.

Ситуаційні задачі або вправи до практичного заняття:

Задача 1. Підприємство зв'язку розглядає можливість придбання ліцензії на виробництво нової продукції. Запланований обсяг виробництва і реалізації продукції за ліцензією становить: у перший рік – 15 тис. один. Техніки, другий рік – 20, третій – 25, четвертий – 35, п'ятий – 25. Ціна одиниці продукції за роками дії ліцензії становить: 15 тис. грн., 12 тис. грн., 11,5 тис. грн., 11 тис. грн., 10

тис. грн. Ставка роялті незмінна по роках і становить – 15% від обсягу реалізованої продукції. Фактор приведення – 18%. Визначити можливу ціну ліцензії, яка буде базовою при укладенні реальної угоди.

Задача 2. Науково-виробничий центр розглядає можливість комерційного оприлюднення власних прикладних досліджень нових методів нанесення хімічно стійкого покриття. Виходячи з досвіду реалізації аналогічних проектів встановлено, що: коефіцієнт „інформаційного шуму” в Україні сягає 0,3; коефіцієнт коригування на популярність центру становить 0,75; коефіцієнт техніко-економічного старіння – 0,15. Середня ціна одного примірника (друкованого, електронного, візуального чи аудіо-типу) встановлена \$14500. Прогнозований тираж видання примірників усіх видів становить 100 примірників. Обсяг публікації становить 150 д.а. (друкованих аркушів). Визначити розрахункову вартість науково-технічної інформації науково-виробничого центру.

Задача 3. Підприємство володіє «ноу-хау» з виготовлення виробу. Витрати на виробництво виробу без використання ноу-хау складають 6,5 грн. за одиницю. При цьому 45 % собівартості припадає на трудові витрати. Річний обсяг реалізації виробів – 300000 одиниць. «Ноу-хау» дає підприємству можливість економити на кожному виробі за рахунок більш раціонального використання матеріалів 1,25 грн і 40 % трудових витрат. За прогностичними оцінками, ця перевага буде зберігатися 6 років. Необхідно оцінити вартість ноу-хау при ставці дисконту 15%.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

- 1 Завдання державної системи правової охорони інтелектуальної власності.
- 2 Освітня і наукова форма процесу методичного забезпечення підприємства.
- 3 Фінансової форма процесу методичного забезпечення підприємства.
- 4 Об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ).
- 5 Форми вигід від використання майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності.
- 6 Поняття відкладених та відстрочених витрат та наведіть приклади об'єктів, що до них належать.
- 7 Загальноприйняті підходи для оцінки ринкової вартості нематеріальних активів підприємства. Який з них має перевагу?
- 8 Особливості використання прибуткових методів оцінки вартості нематеріальних активів підприємства.
- 9 Особливості використання порівняльного підходу до оцінки вартості нематеріальних активів підприємства. За яких умов його використовують?

Практична частина

1. Відповідно до діючого законодавства України об'єктами права інтелектуальної власності громадян визнаються:

- а) твори науки, літератури та мистецтва, винаходи, відкриття, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки товарів та послуг, результати науково-дослідних робіт та інші результати інтелектуальної діяльності;
- б) комп'ютерні програми, бази даних, топографії інтегральних мікросхем, найменування місця походження товару, бази даних, фірмові найменування, ноу-хау тощо.

2. Визначте відповідність між об'єктами і їх складовими:

- 1) об'єкти авторського права;
 - 2) об'єкти науково-технічної інформації.
- а) твори науки;
 - б) письмові твори наукового, технічного та прикладного характеру;
 - в) ескізи, креслення;
 - г) науково-технічна інформація;
 - д) наукові відкриття.

3. Установіть відповідність між методами оцінювання нематеріальних активів та їхніми визначеннями:

1) за фактичною собівартістю

а) визначення вартості об'єкта інтелектуальної власності на основі первісної вартості під час придбання

2) за поточною відновною вартістю

б) визначення вартості нематеріального активу на основі сучасних цін та з урахуванням ринкової ситуації під час заміни відповідного об'єкта такої самої корисності

3) чистою вартістю реалізації

в) визначення вартості нематеріального активу, що може бути отримана під час його продажу чи ліквідації на ринку

4. За способом придбання нематеріальні активи підприємства можна підрозділити на:

а) на правах відчуження;

б) у спадок;

в) активи, отримані купівлею.

5. Нематеріальні активи за ознакою цілісності класифікують на:

а) нематеріальні активи невіддільні від підприємства;

б) нематеріальні активи відділені від підприємства;

в) нематеріальні активи невіддільні від індивіда;

г) нематеріальні активи відділені від індивіда;

д) нематеріальні активи невіддільні ні від підприємства, ні від індивіда.

6. Установіть відповідність між підходами та їхніми визначеннями:

1) доходний

а) міркуваннях про те, що потенційний покупець, володіючи певною інформацією про предмет купівлі, не заплатить за нього більше, ніж вартість іншого нематеріального активу з тією самою корисністю

2) витратний

б) порівняння об'єкта оцінювання з представленими на ринку аналогічними об'єктами

3) ринковий

в) встановленні причинного зв'язку між функціональними (фізичними, техніко-економічними та іншими) властивостями об'єкта інтелектуальної власності та майбутніми доходами від його використання

7. Механізм формування ціни нематеріального активу значною мірою пов'язаний із методами оцінювання, що визначаються залежно від:

а) природи об'єкта;

б) методу його виготовлення;

в) його походження;

г) мети використання;

д) мети оцінювання.

8. Визначте відповідність між підходами і їх складовими:

1) доходний;

2) витратний.

а) методи обліку умовної економії;

б) методи обліку грошових потоків;

в) методи дисконтування;

г) методи накопичення додаткової вартості.

Література: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11.

ТЕМА 7. Оцінка потенціалу трудових ресурсів підприємства

Питання до семінарського заняття:

1. Роль і значення трудового потенціалу (ТП) в економічних відносинах.
2. Методологія оцінки ТП підприємства.
3. Методики оцінки ТП підприємства.
4. Ефективність використання кадрового потенціалу

Ситуаційні задачі або вправи до практичного заняття:

Задача 1. Оцінити ТП працівника інвестиційної компанії на основі коефіцієнтної методики, якщо: 1) досвід роботи за фахом відповідно до отриманої вищої освіти складає 5 років; 2) досвід роботи на посаді керівника планово-економічного відділу – 3 роки; 3) працівник у 3 останні роки відвідує 2-місячні курси підвищення кваліфікації; 4) за останні 3 роки планово-економічним відділом реалізовано 8 інвестиційних проектів, ще 3 проекти незавершені; 5) з реалізованих 8-ми проектів у раніше установлені терміни виконано 5; 6) за останні 3 роки замовниками придбано і реалізовано 4 інвестиційні проекти.

Задача 2 Розрахувати інтегральний показник (баловий коефіцієнт) ділових якостей менеджера телекомунікаційної компанії за даними табл. 10.2. Зробити висновок щодо ділових якостей менеджера, враховуючи, що за вагомістю якостей мінімальне значення інтегрального показника дорівнює 49, середнє – 147 і максимальне – 245 балам.

Задача 3 Оцінити ТП працівника інвестиційної корпорації на основі коефіцієнтної методики, якщо відомо: 1) досвід роботи за фахом відповідно до отриманої вищої освіти складає 10 років; 2) досвід роботи на посаді керівника планово-економічного відділу становить 5 років; 3) працівник у 5 останніх років відвідує 2-місячні курси підвищення кваліфікації; 4) за останні 5 років планово-економічним відділом було реалізовано 15 інвестиційних проектів, ще 4 проекти незавершені; 5) з реалізованих 15 проектів у раніше установлені терміни виконано 12 проектів; 6) за останні 5 років різними замовниками було придбано і успішно реалізовано 8 інвестиційних проектів.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

- 1 Складові формування кадрового потенціалу.
- 2 Якісні показники для характеристики кадрового потенціалу підприємства
- 3 Зміст індивідуально-кваліфікаційного потенціалу працівників.
- 4 Умови зовнішнього середовища і внутрішньої структури підприємства, які зумовлюють мінливість кадрового потенціалу.
- 5 Три групи, на які розділяють цілі вартісної оцінки кадрового потенціалу.
- 6 Найбільш поширені підходи до визначення вартості кадрового потенціалу підприємства.
- 7 Сутність та особливості витратного підходу до визначення вартості кадрового потенціалу підприємства.
- 8 Сутність та особливості прибуткового підходу до визначення вартості кадрового потенціалу підприємства.
- 9 Вплив гудвілу на кадровий потенціал підприємства

Практична частина

1. Трудові ресурси – це:
2. Персонал є ...
3. Процес перетворення трудових ресурсів організації в робочу силу складається з таких стадій:
 - а) трудові ресурси займають робочі місця;
 - б) робоча сила, витрачаючись у часі і реалізуючись у трудовому процесі, створює споживні вартості;
 - в) робоча сила знову стає трудовими ресурсами підприємства;
 - г) трудові ресурси існують у вигляді потенційної робочої сили (деякої безлічі працездатних працівників, що володіють сукупністю фізичних і духовних здібностей), що поза трудовим процесом, тобто поза предметами і знаряддями праці не виявляється.

4. Трудовий потенціал – це ...
5. До категорії "службовець" належать працівники, які ...
- а) займаються інженерно-технічними та економічними роботами;
 - б) зайняті безпосередньо в процесі виробництва та надання матеріальних благ;
 - в) здійснюють підготовку та оформлення документації, облік і контроль, господарське обслуговування;
 - г) обіймають посади керівників структурних підрозділів підприємства;
 - д) виконують суто розумову роботу.
6. Співвідношення кількості звільнених працівників з усіх причин і середньооблікової їх чисельності – це показник ...
- а) частки окремих категорій працівників;
 - б) плинності персоналу;
 - в) рівня дисципліни;
 - г) обігу з вибуття;
 - д) продуктивності праці.
7. Визначити відповідність між поняттями:
- 1) трудовий потенціал працівника;
 - 2) трудовий потенціал підприємства.
- а) сукупні можливості працівників підприємства активно чи пасивно брати участь у виробничому процесі в межах конкретної організаційної структури виходячи з матеріальнотехнічних, технологічних та інших параметрів;
 - б) індивідуальні інтелектуальні, психологічні, фізіологічні, освітньо-кваліфікаційні та інші можливості особистості, які використовуються чи можуть бути використані для трудової діяльності.
- Література:** 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11.

ТЕМА 8. Оцінювання вартості бізнесу

Питання до семінарського заняття:

1. Сучасні особливості оцінки вартості бізнесу.
2. Методи витратного підходу до оцінки вартості бізнесу.
3. Методи результативної оцінки вартості бізнесу.
4. Методи порівняльної оцінки вартості бізнесу.

Ситуаційні задачі або вправи до практичного заняття:

Задача 1. Інтернет-провайдер купив додаткове приміщення для надання послуг за 150 тис. грн. Проте за певних обставин він здав його в оренду зі щорічною платнею 25 тис. грн. Згодом до нього надійшло три пропозиції щодо продажу нерухомості: 1) продаж через 7 років за 210 тис. грн.; 2) продаж через 9 років за 225 тис. грн.; 3) продаж через 11 років за 240 тис. грн.

Обґрунтувати, яка з пропозицій є найкращою при ставці дисконту – 12 %.

Задача 2. Об'єкт нерухомості протягом 8 років забезпечує в кінці кожного року потік орендних надходжень у 280 тис. грн. Після отримання останньої орендної плати він буде проданий за 11500 тис. грн. Витрати щодо продажу складуть 500 тис. грн. Розрахуйте сукупну поточну вартість майбутніх надходжень грошових коштів, якщо ймовірність отримання запланованої суми оренди і продажу потребує застосування ставок дисконту в 10 % і 20 % відповідно.

Завдання для самостійної роботи (підготувати реферати):

- 1 Сутність інсорсингового та аутсортингового типів формування партнерських відносин підприємства.
- 2 Складові, що визначають синергетичний ефект від партнерства підприємства.
- 3 Сутність системного підходу до управління розвитком підприємства.

- 4 Часткові стратегії, що включає загальна стратегія розвитку підприємства.
- 5 Фактори, що визначають стимулювання розвитку підприємства.
- 6 Поняття траєкторії розвитку підприємства. Які показники характеризують властивості і тенденції зміни станів підприємства?.
- 7 Методи формування складу показників розвитку, що підлягають оцінці.
- 8 Зміст маркетингової стратегії розвитку підприємства. Перелічіть етапи її реалізації.
- 9 Зміст виробничої стратегії розвитку підприємства. Які показники потрібно враховувати при її формуванні?

Практична частина

1. Головна складність визначення ринкової вартості бізнесу полягає в необхідності проведення системних розрахунків і узгодження таких основних складових:
 - а) ринкової вартості всіх активів підприємства (матеріальних і нематеріальних);
 - б) ефективності розподілу та використання виробничих ресурсів;
 - в) якості господарських процесів (виробничих та управлінських);
 - г) ринкової позиції та конкурентоспроможності продукції;
 - д) ринкової позиції та конкурентоспроможності підприємства.
2. Мета та характер розрахунків вимагають вирізняти такі оцінки вартості бізнесу:
 - а) внутрішню;
 - б) зовнішню;
 - в) змішану.
3. Коефіцієнт капіталізації під час оцінювання вартості бізнесу може бути визначений ...
4. У світовій практиці існує кілька методів розрахунку вартості репутації фірми:
 - а) бразильський;
 - б) німецький;
 - в) швейцарський;
 - г) дисконтний;
 - д) метод Грефа;
 - е) англосаксонський метод.

Література: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Сутність та структура потенціалу підприємства	10	-	2	-	-
2	Формування потенціалу підприємства	12	-	2	2	-
3	Потенціал конкурентоспроможності підприємства	14	-	2	2	-
4	Оцінка вартості будівель і споруд	16	-	-	4	-
5	Оцінка вартості машин і обладнання	16	-	2	4	-
6	Оцінка вартості нематеріальних активів	16	-	-	2	-

7	Оцінка потенціалу трудових ресурсів підприємства	16	-	2	4	-
8	Оцінювання вартості бізнесу	18	-	-	2	-
Всього годин за курсом		90	-	10	20	-
Самостійна робота		5				
Екзамен		30				
Всього		100				

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та виступ із рефератом (презентацією) на питання самостійної роботи даної теми може принести вам один бал за умови, що відповідь буде змістовною та обґрунтовною;

- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 2 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Робота на практичних заняттях оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та участь в опрацюванні контрольних питань оцінюється в 1 бал;

- виконання на занятті ситуаційних вправ та розв'язування задач може принести вам ще 1 бал;

- якщо при виконанні практичних завдань ви проявите ґрунтовну підготовку, висловите власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача, то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша робота на одному практичному занятті може принести вам до 3 балів. Пропущене заняття відпрацьовується відповідями на питання викладача та виконанням практичних завдань даної теми.

Самостійна робота оцінюється викладачем до 5 балів за виконання практичних завдань згідно запропонованих тем. Кожен курсант (студент, слухач) має протягом семестру виконати такі завдання, успішне виконання яких оцінюється за 5 критеріями:

1) правильні відповіді на тестові завдання – 1 бал; 2) правильне розв'язування задач – 1 бал; 3) наявність пояснень щодо виконання задач – 1 бал; 4) наявність обґрунтованих висновків, вміння аналізувати отримані показники – 1 бал; 5) оформлення роботи (формули, таблиці, графіки, одиниці виміру) – 1 бал.

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється на екзамені, на якому ви можете отримати до 30 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Орієнтовний перелік питань для здачі заліку:

1. Підприємницький потенціал: характерні ознаки та структурні елементи.
2. Сучасні тенденції розвитку потенціалу підприємства.
3. Діалектика розвитку і підходи до управління потенціалу підприємства.
4. Потенціал відтворення: природа виникнення та напрями формування.
5. Форми прояву закону синергії при функціонуванні економічної системи.
6. Проблеми формування потенціалу національних телекомунікаційних компаній.
7. Природа виникнення конкурентоспроможності потенціалу підприємства.
8. Вітчизняний досвід визначення конкурентоспроможності потенціалу підприємства.
9. Методи евристичної оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємств.
10. Експрес-діагностика конкурентоспроможності потенціалу підприємств.
11. Евристичні методи оцінки вартості потенціалу підприємства.
12. Переваги і недоліки інтегрального показника виміру потенціалу.
13. Методи розрахунку коефіцієнтів капіталізації.
14. Методологія визначення норми відшкодування.
15. Методологія розрахунку ставки дисконту.
16. Визнання земельних ділянок, будівель і споруд частиною потенціалу підприємства.
17. Методологічні принципи оцінки вартості земельних ділянок, будівель і споруд.
18. Сутність і специфіка нормативної та експертної оцінки земельних ділянок підприємств.
19. Особливості оцінки ринкової вартості транспортних засобів.
20. Методологія ідентифікації та оцінки вартості цілісних технікотехнологічних комплексів сучасних підприємств.
21. Вплив різних видів зносу машин та обладнання на їх ринкову вартість.
22. Формування потенціалу нематеріальних активів підприємства.
23. Особливості оцінки вартості науково-технічної інформації.
24. Система управління портфелем нематеріальних активів підприємства.
25. Вплив системи мотивації на трудовий потенціал співробітників підприємства.
26. Управління трудовим потенціалом підприємства та його розвиток.
27. Інформаційний потенціал як фактор інноваційного розвитку сучасного підприємства.
28. Особливості створення цільових систем показників підприємств різних сфер діяльності.
29. Використання вітчизняної звітності підприємств як інформаційної бази оцінки вартості бізнесу: проблеми та шляхи вирішення.
30. Перспективи розвитку потенціалу національних телекомунікаційних компаній.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;

- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

Мачкур А. Є. Економіка і управління підприємством: навчальний посібник. Київ : Ліра, 2011. 120 с.

Рекомендована література

Основна

1. Гавва В. Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 224 с.
2. Должанський І. З., Загорна Т. О., Удалих О. О., Герасименко І. М., Ращупкіна В. М. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 362 с.
3. Майорова Т. В., Ляхова О. О. Проектне фінансування: підручник. Київ: КНЕУ, 2017. 434 с.
4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 352 с.
5. Маршалок М. С., Радько В. І., Нікітченко С. О. Потенціал та розвиток підприємства: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. К.: ЦП "КОМПРИНТ", 2014. 322 с.
6. Кулакова С. Ю., Міняйленко І. В. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2015. 214 с.
7. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник. Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2016. 278 с.

Додаткова

1. Іванов В. Б., Кохась О. М., Хмелевський С. М. Потенціал підприємства: науково-метод. посіб. К.: Кондор, 2019. 300 с.
2. Хомяков В. І., Бакум І. В. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник. К.: Кондор, 2017. 399 с.
3. Добикіна О. К., Рижиков В. С., Касьянюк С. В., Кокотко М. Є., Костенко Т. Д., Герасимов А.А. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник.. К.: Центр учбової літератури, 2017. 208 с.
4. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2014. 316 с.

Інформаційні ресурси

1. Гапотій В.Д. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://lib.mdpu.org.ua/e-book/gapotiy_intelect/kurs/t2.htm.

2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [редакція від 11.03.2013]. Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

3 Про підприємництво [Електронний ресурс] : закон України від 07.02.1991 № 698-ХІІ [редакція від 21.07.2012]. Верховна Рада України. – Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua / laws/show /698-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-12).

4 Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] : кодекс України від 10.12.1971 № 322-VІІІ [редакція від 15.10.2013]. Верховна Рада України. – Режим доступу: [http:// zakon3.rada.gov.ua /laws/show/322-08](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08).